

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-86>

УДК 657.471:631.147

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

ORGANIZATIONAL FUNDAMENTALS OF BUILDING A FARM PRODUCTION COST ACCOUNTING SYSTEM

Здирко Наталія Григорівнадоктор економічних наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5968-3502>**Іщенко Яна Петрівна**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6819-5997>**Zdyrko Nataliya, Ishchenko Yana**
Vinnytsia National Agrarian University

Публікація присвячена вирішенню проблем побудови системного обліку витрат виробництва в фермерських господарствах. Встановлено, що в сучасних умовах господарювання, для забезпечення управлінських функцій, фермери надають перевагу оперативній, несистемній інформації, що погіршує якість управління. Виокремлено організаційні складові системи обліку витрат фермерського господарства. Серед них формування облікової політики щодо витрат, формування номенклатури об'єктів обліку витрат, організація документування виробничих процесів, формування робочого плану рахунків, номенклатури статей обліку витрат. У зв'язку з цим обґрунтовано структуру розділу «Рахунки обліку витрат» робочого плану рахунків фермерського господарства, підходи до формування номенклатури статей обліку витрат з врахуванням специфічних витрат, склад яких не визначено нормативними актами та методичними рекомендаціями.

Ключові слова: фермерське господарство, витрати, облік, виробництво, документування, статті витрат.

The publication is dedicated to solving the problems of building a system accounting of production costs in farms. In Ukraine, despite the difficult conditions of conducting business, the functioning of farms became the basis for ensuring food security in the conditions of war. Today, more than 40,000 farms operate in our country. Small and medium-sized agricultural producers produce more than 80% of agricultural products, of which about 30% is used for the domestic market and 70% is exported. The effective operation of farms is the key to providing food not only to the civilian population, but also to the Armed Forces of Ukraine. The key factor of effective activity is cost optimization, which is an extremely difficult task in modern business conditions. In-depth research is needed on the issue of systematic cost accounting of farms, because today's practice of their activity is formed in the conditions of globalization and integration processes and under the influence of challenges caused by full-scale military aggression. Due to the lack of methodical developments, business entities are forced to independently search and make decisions regarding methodical techniques for displaying specific business operations, and first of all expenses that previously did not occur and were not reflected in accounting. Therefore, the development and implementation of cost accounting methods that correspond to the current state of functioning of the economic environment of Ukraine are important and particularly relevant today. It was established that in modern farming conditions, to ensure management functions, farmers prefer operational, unsystematic information, which worsens the quality of management. The organizational components of the farm cost accounting system are singled out. Among them are the formation of an accounting policy regarding costs, the formation of a nomenclature of cost accounting objects, the organization of documentation of production processes, the formation of a working plan of accounts, and the nomenclature of cost accounting items. In this regard, the structure of the "Cost accounting accounts" section of the working plan of farm accounts, approaches to the formation of the nomenclature of cost accounting articles, taking into account specific costs, the composition of which is not defined by regulatory acts and methodological recommendations, are substantiated.

Keywords: farming, costs, accounting, production, documentation, cost items.

Постановка проблеми. З початком повномасштабної війни сільськогосподарські підприємства і, передусім, суб'єкти малого бізнесу, зокрема фермерські господарства зазнають колосальних втрат. Виклики, які постають перед фермерами сьогодні, це втрати майна, продукції, замінування територій, зламана логістика, зростання цін на виробничі ресурси, мобілізація працівників. І це лише невеликий перелік нинішніх проблем сільськогосподарських товаровиробників. Незважаючи на складні умови провадження бізнесу, функціонування фермерських господарств стало основою забезпечення продовольчої безпеки країни.

На сьогодні в нашій державі працює більше 40 тис. фермерських господарств. Дрібні та середні сільськогосподарські товаровиробники виготовляють понад 80% аграрної продукції, з якої до 30% використовується для внутрішнього ринку і до 70% іде на експорт [1].

Відтак, ефективна діяльність фермерських господарств є запорукою забезпечення продовольством не лише цивільного населення, а й Збройних сил України. А ключовим фактором ефективної діяльності є оптимізація витрат діяльності, що є надзвичайно складним завданням в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження у напрямку облікового забезпечення управління фермерськими господарствами висвітлені в роботах таких вчених, як О. А. Подолячук, Н. І. Коваль, Н. М. Гудзенко [2], Л. В. Коваль [3]. Методику обліку витрат, як ключового фактора формування фінансових результатів розглядали Я. П. Іщенко, О.С. Мельник [4] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на глибокі дослідження науковців різних аспектів теорії, методики та практики обліку витрат, питання облікового забезпечення управління витратами потребують додаткового дослідження в контексті врахування сьогодишньої специфіки умов господарювання фермерських господарств. Подальших поглиблених досліджень потребують питання системного обліку витрат фермерських господарств, оскільки сьогодишня практика їх діяльності, сформована в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів та під впливом викликів, зумовлених повномасштабною воєнною агресією. Через брак методичних розробок, суб'єкти господарювання вимушені самостійно шукати та приймати рішення щодо методичних прийо-

мів відображення специфічних господарських операцій, і насамперед витрат, які раніше не відбувались та не відображались в обліку. Тому сьогодні важливими і особливо актуальними є розробка та впровадження методики обліку витрат, що відповідає сучасному стану функціонування економічного середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження проблем побудови системного обліку витрат виробництва в фермерських господарствах, а також надання рекомендацій щодо шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поряд із іншими організаційно-правовими формами господарювання у сільському господарстві, фермерські господарства на сьогодні стали рівноправними гравцями на аграрному ринку. В Україні станом на 1 січня 2022 року було зареєстровано 48,86 тис. фермерських господарств, у порівнянні із 47,8 тис. господарств на аналогічну дату 2021 року. Тенденція до зростання кількості фермерських господарств в Україні тривала з 2016 року (рис. 1).

За результатами опитування фермерів з усіх регіонів України, що було проведене Міжнародною маркетинговою групою, за підтримки Help-Ukraine та у співпраці з Українською Радою Бізнесу, можна зауважити, що більшість опитаних фермерів позитивно сьогодні оцінюють стан свого бізнесу попри наявні труднощі.

Так, оцінку «задовільно» надало 50% фермерів, а 21,25% – «добре». Їх основним викликом є стабілізація та утримання показників діяльності на поточному рівні. Серед основних проблем фермери назвали:

- недостатність кваліфікованих працівників;
- слабкий захист прав власності та рейдерство;
- проблеми у розрахунках із торговими мережами;
- ризики, пов'язані із можливістю відмикнення електроенергії;
- непередбачувані дії держави, постійні зміни законодавства [6].

Майже половина (46%) опитаних фермерів сьогодні зосереджена на стабілізації показників діяльності на поточному їх рівні. Тим не менш, 26,5% націлено на зростання поточного напрямку діяльності (рис. 2).

Серед ключових, потенційно необхідних реформ та змін у законодавстві фермери вважають найбільш пріоритетними наступні:

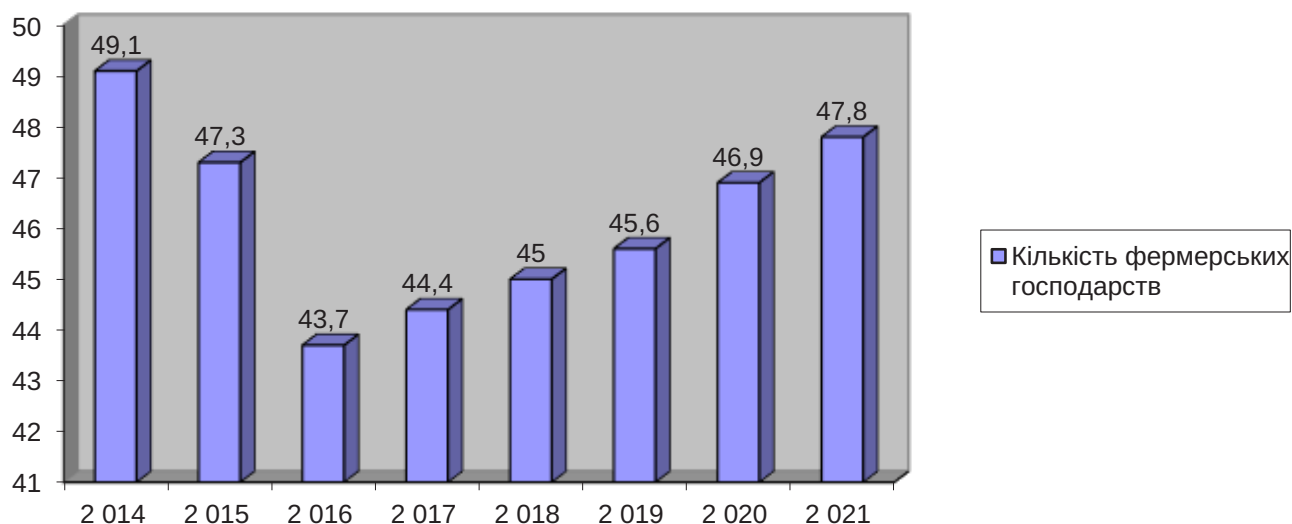

Рис. 1. Динаміка формування фермерських господарств в Україні, тис. одиниць

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

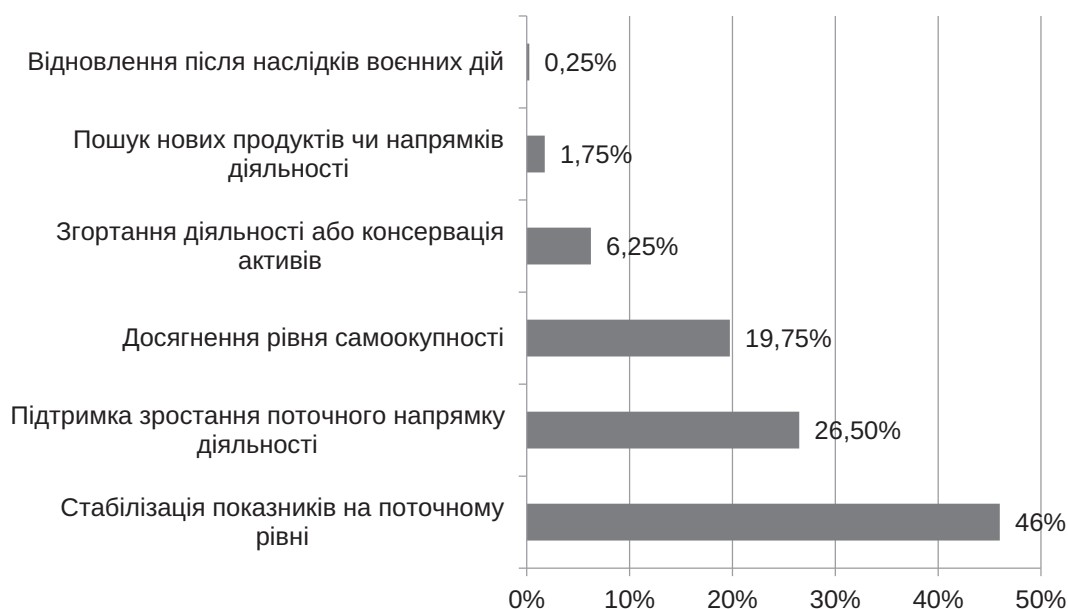

Рис. 2. Пріоритетні цілі фермерських господарств у 2023 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [6]

– протягом дії воєнного стану позбавити фермерів необхідності сплачувати єдиний податок 4 групи;

– вирішення проблеми із блокуванням податкових накладних - повернення презумпції невинуватості платника, автоматичне розблокування накладних через певний термін;

– відтермінувати запровадження мінімального податкового навантаження на 1 гектар;

– продовження безмитного режиму з ЄС;

– податкова реформа – зниження сукупного податкового навантаження на фонд

оплати праці до цільового показника 25% (сукупно) [6].

80% фермерів потребують допомоги в різних її форматах. І це не лише фінансова допомога. Фермери шукають консультаційних порад від експертів в таких питаннях, як фінанси та інвестиції, облік та планування, постачання та збут. Науковці факультету обліку та аудиту Вінницького національного аграрного університету в рамках виконання госпдоговірних та ініціативних наукових тематик співпрацюють з фермерами в межах предметної області їхніх досліджень.

Перед фермерськими господарствами постало складне завдання переорієнтації свого бізнесу, з одного боку, відповідно до потреб держави та вимог воєнного стану, з іншого – для забезпечення ефективної діяльності у складних умовах сьогодення. Ефективність прийнятих управлінських рішень багато в чому залежить від якості інформаційного забезпечення менеджменту, основою якого є інформація бухгалтерського обліку.

Формування інформаційної системи з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень та визначення напрямів стратегічного розвитку підприємства в майбутньому є одним із ключових моментів управління. Система управління витратами – це комплексний об'єкт управління, що складається з окремих сегментів, кожен з яких може виступати відокремленим об'єктом управління. Метою управління витратами є оптимізація використання виробничих ресурсів.

Поняття інформаційного забезпечення управління ширше, ніж поняття облікового забезпечення управління. Інформаційна система менеджменту, крім облікової інформації, включає базову, аналітичну та іншу (рис. 3).

Як показує дослідження, управління фермерським господарством, на практиці здебільшого, орієнтується на оперативну інформацію, яка отримується за допомогою телефонного зв'язку та таких за стосунків для

обміну інформацією, як Viber, Telegram тощо. Часто фермери ігнорують та не розуміють важливість повноцінної організації системи бухгалтерського обліку, яка є основою інформаційної системи, оскільки відображає стан об'єктів управління і надає інформацію для інших інформаційних підсистем.

Організація облікового забезпечення управління витратами є складовою частиною облікового процесу, а також охоплює усі бізнес-процеси фермерського господарства (постачання, виробництво, логістика, реалізація тощо). Тому її слід розглядати як частину організації основних бізнес-процесів і як частину облікового процесу.

Бізнес-процес ми розуміємо як послідовність дій, які виконуються його учасниками для досягнення певних цілей. Як правило, регламент будь-якого бізнес-процесу на підприємстві являє собою його схему і опис. Опис бізнес-процесу включає: політику процесу, зміст процесу, визначення контролів у процесі, основні документи в процесі, процедури, додатки. Схема (логіка) бізнес-процесу являє собою взаємозв'язок і послідовність обходу точок маршруту, умовні переходи, вихідні документи тощо, наочно описується у вигляді карти маршруту (схеми). За схемою має бути видно, де і ким формуються завдання, який шлях і за допомогою яких виконавців проходять процедури вирішення завдань до досягнення результату, де здійснюються ключові

Рис. 3. Структура інформаційного забезпечення управління витратами

Джерело: сформовано авторами на основі [9]

контролі. Як бачимо, і в описі і в схемі бізнес-процесу фігурують документи.

Кожний документ, що прийматиме участь в процесі має бути детально продуманий та змодельований. Насамперед визначаються контрольні точки маршруту в процесі, де формуються чи з'являються документи та перелік документів. Із загального переліку документів виділяються документи зовнішні (ті які поступають на підприємство від інших осіб) та внутрішні (ті які формуються підприємством). Стосовно всіх документів слід визначити систему контролів і погоджень, а також визначити які з документів можуть формуватися і погоджуватися в системі (в програмному забезпеченні) і які документи потребують ручного погодження. З метою підвищення ефективності процесу та інформаційного забезпечення управління витратами максимальна кількість документів має погоджуватися в системі. Адже використання сучасних інформаційних технологій дає можливість організації електронного документообороту.

В комплексі, із визначенням переліку документів, необхідно здійснювати формування змістовної частини кожного документу. За умови такого комплексного підходу первинний документ виконуватиме контрольну та інформаційну функції, що забезпечуватиме ефективно управління витратами (рис. 4).

Реалізація контрольної функції забезпечується шляхом ініціювання операції, її дозволу,

постановки завдання, контролю за його виконанням і фіксування факту здійснення операції та результатів виконання завдання.

Реалізація інформаційної функції забезпечується шляхом включення до змістовної частини документу усієї необхідної інформації, з виділенням її ознак за напрямками подальшого використання. Виділення ознак інформації за напрямками використання дає можливість здійснювати групування інформації для різних рівнів і напрямів використання, у різних розрізах для формування звітних і аналітичних форм.

Залежно від розміру фермерського господарства, кваліфікації персоналу, щодо забезпечення облікової функції, технічного та програмного забезпечення, бухгалтерський облік може здійснюватись з використанням простої, спрощеної чи загальноприйнятої форми обліку. При цьому, якщо використовується спрощена чи загальна форма, фермерське господарство має визначитись із структурою робочого плану рахунків, що використовуватиметься. Структура робочого плану рахунків має забезпечити фіксацію інформації, за якою в подальшому здійснюється моніторинг, контроль, аналіз з метою управління. Це досягається шляхом групування інформації, зокрема про витрати, в необхідних для управління аналітичних зрізах. Для цього в робочий план рахунків вводяться додаткові субрахунки, нестандартні рахунки, аналі-

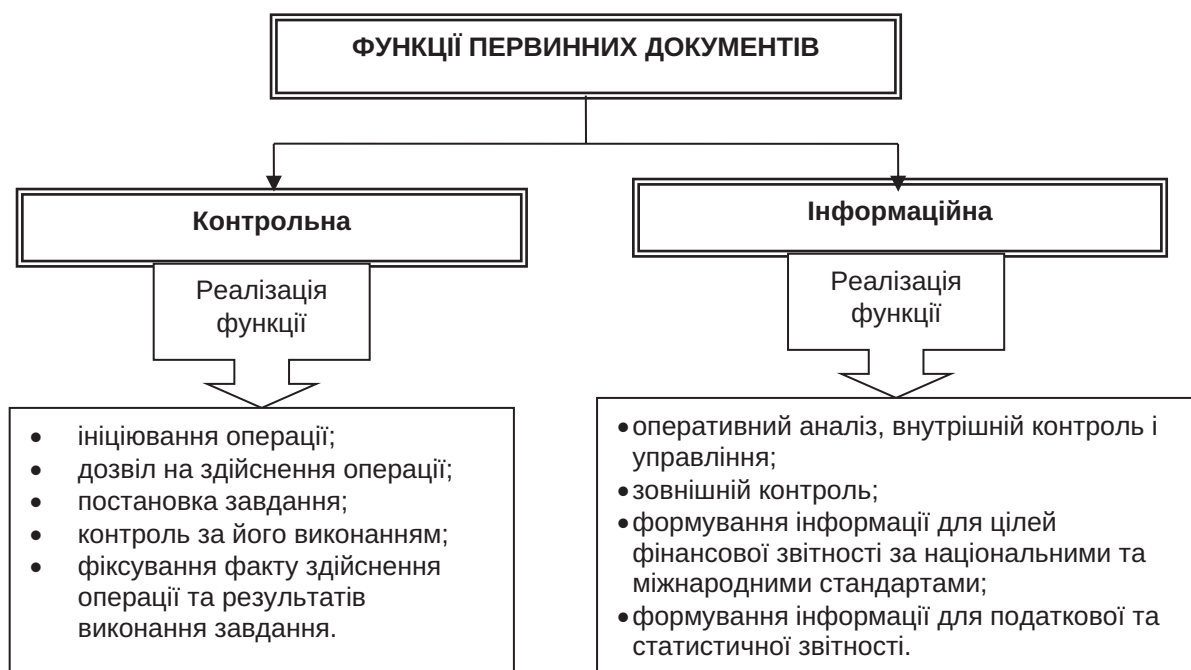

Рис. 4. Функції первинних документів в управлінні витратами виробництва

Джерело: власна розробка авторів

тичні рахунки та додаткові ознаки аналітики. З іншого боку, деякі, передбачені типовим Планом рахунків, рахунки можуть не вводитись в робочий план рахунків, як такі, що не несуть інформаційного навантаження для управління фермерським господарством.

Так, наприклад, в пропонованому нами розділі «Рахунки обліку витрат» робочого плану рахунків (табл. 1), виділяються необхідні субрахунки (в т.ч. і специфічні для того чи іншого фермерського господарства), аналітичні рахунки, за якими буде здійснюватись групування витрат для потреб менеджменту

самого цього господарства, додаткові ознаки аналітики (які ще більше враховують особливості бізнес-процесів) та наводиться опис витрат.

Наприклад, для фермерського господарства, яке займається виробництвом органічної продукції, доцільно ввести такі специфічні субрахунки, як «неорганічне рослинництво», «рослинництво перехідного періоду», «органічне рослинництво».

Така детальна структура робочого плану рахунків, що враховує як типові для підприємства операції, так і нестандартні ситуації,

Таблиця 1

Структура розділу «Рахунки обліку витрат» робочого плану рахунків фермерського господарства (фрагмент)

Назва рахунку	Код рахунку	Аналітика	Додаткові ознаки аналітики	Опис витрат
Витрати операційної діяльності				
Виробництво	23			
Рослинництво	231	роки виробництва; культури (групи культур); поля; статті витрат	змінні чи постійні; орендодавець; процеси; стадії збору урожаю тощо	Матеріальні витрати, витрати на оплату праці виробничих працівників рослинництва, інші прямі виробничі витрати, розподілені витрати допоміжних виробництв, розподілені загальновиробничі витрати
Тваринництво	232	види виробництв; групи тварин; підрозділи; статті витрат	змінні чи постійні; окремі ферми; виробничі групи; статево-вікові групи тварин тощо	Матеріальні витрати, витрати на оплату праці виробничих працівників тваринництва, інші прямі виробничі витрати, розподілені витрати допоміжних виробництв, розподілені загальновиробничі витрати
Промислові виробництва	233	види виробництв; статті витрат	змінні чи постійні; підрозділи; переділи; замовлення тощо	Матеріальні витрати, витрати на оплату праці виробничих працівників промислових виробництв (переробних цехів, пунктів забою тварин, млинів тощо), інші прямі виробничі витрати, розподілені витрати допоміжних виробництв, розподілені загальновиробничі витрати
Допоміжні виробництва	234	види виробництв; статті витрат	змінні чи постійні; підрозділи; замовлення тощо	Витрати на допоміжні виробництва, що обслуговують основну діяльність (ремонтні майстерні, автопарк, тепло-, водо-, електропостачання, гужовий транспорт тощо) у розрізі статей витрат з подальшим розподілом на об'єкти витрат основної діяльності

Джерело: власна розробка авторів

дозволить уникнути проблем в процесі реєстрації та групування витрат, а керівнику отримати співставну, в необхідних для управління аналітичних зрізах інформацію.

Аналітичні зрізи обліку повинні бути структуровані і закріплені в довідниках і класифікаторах. Це можуть бути довідник номенклатури об'єктів обліку витрат, довідник статей витрат.

При розробці довідників статей витрат необхідно не тільки грамотно сформулювати їх структуру, але також дати вичерпні характеристики складу кожної статті. Особливо це стосується специфічних витрат, склад яких не визначено нормативними актами та методичними рекомендаціями. Наприклад, це стосується постатейного обліку органічного виробництва. Адже законодавчі обмеження щодо органічного виробництва обумовлюють особливо детальну організацію обліку витрат насіння, посадкового матеріалу, засобів

захисту рослин і тварин, добрив для забезпечення ефективного контролю за процесом виробництва та дотриманням законодавства. Відповідно, фермерським господарствам-операторам органічного виробництва слід сформулювати розширену номенклатуру статей витрат, які стосуються використання цих матеріальних цінностей (табл. 2).

Запропонований підхід до формування системи постатейного обліку дасть можливість врахувати організаційну та виробничу специфіку кожного фермерського господарства при побудові системи обліку виробничих витрат.

Висновки. В результаті дослідження визначено, що система управління витратами включає в себе кілька підсистем. Основою інформаційної підсистеми є підсистема обліку витрат. Виокремлено організаційні складові системи обліку витрат фермерського госпо-

Таблиця 2

**Пропонована номенклатура статей обліку витрат
для фермерського господарства-оператора органічного виробництва**

Статті обліку витрат	
1	2
Традиційне виробництво (примірний перелік за Методичними рекомендаціями № 132 від 18.05.2001)	Органічне виробництво (запропоновано автором)
Витрати на оплату праці	Витрати на оплату праці
Насіння та посадковий матеріал	Насіння та посадковий матеріал: – покупні органічні; – вирощені в перехідний період; – вирощені в умовах органічного виробництва; – інші
Паливо та мастильні матеріали	Паливо та мастильні матеріали
Добрива	Добрива: – добрива, меліоранти, мікробіологічного, рослинного чи тваринного походження; – інші речовини, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів та урожайності сільськогосподарських культур, які розщеплюються біологічно; – добрива і речовини для покращення ґрунту що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва у гранично допустимих кількостях; – інші.
Засоби захисту рослин та тварин	Засоби захисту рослин та тварин: - органічні засоби захисту рослин та тварин; неорганічних засоби захисту рослин та тварин, регулятори росту внесені до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва; – інші.

Продовження Таблиці 2

1	2
Корми	Корми: – вироблені з органічних кормових матеріалів з використанням переважно біологічних, механічних та фізичних методів виробництва; – вміст у кормі не більше одного інгредієнта сільськогосподарського походження, виробленого у перехідний період; – придбані (що відповідають вимогам органічного виробництва); – інші.
Сировина та матеріали	Сировина та матеріали: - сировина та матеріали, що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва; - сировина та матеріали, що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва у гранично допустимих кількостях; - інші.
Роботи та послуги	Роботи та послуги
Витрати на ремонт необоротних активів	Витрати на ремонт необоротних активів
Інші витрати на утримання основних засобів	Інші витрати на утримання основних засобів
Інші витрати	Інші витрати
Непродуктивні витрати (в обліку)	Непродуктивні витрати (в обліку)
Загальновиробничі витрати	Загальновиробничі витрати

Джерело: сформовано авторами на основі [10; 11]

дарства. Зважаючи на особливості організації бізнес-процесів фермерських господарств, сформульовано функції первинних документів в управлінні виробництвом. Для забезпечення ефективного управління витратами виробництва обґрунтовано необхідність формування системи документального забезпечення, що адаптована до бізнес-процесів

конкретного фермерського господарства. Обґрунтовано структуру розділу «Рахунки обліку витрат» робочого плану рахунків фермерського господарства та підходи до формування номенклатури статей обліку витрат з врахуванням специфічних витрат, склад яких не визначено нормативними актами та методичними рекомендаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. У Мінагрополітики розповіли, скільки фермерських господарств діє в Україні під час війни. URL: <https://agropolit.com/news/24225-u-minagropolitiki-rozpovili-skilki-fermerskih-gospodarstv-diye-v-ukrayini-pid-chas-viyuni>.
2. Подолянчук О. А., Коваль Н. І., Гудзенко Н. М. Облік в фермерських господарствах : навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 374 с.
3. Коваль Л. В. Особливості формування облікової політики у фермерських господарствах. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 113–123.
4. Іщенко Я. П., Мельник О. С. Правове забезпечення обліку витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в Україні. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 8. С. 120–130.
5. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Висновок за результатами опитування фермерів в Україні Українською Радою Бізнесу у співпраці з Help – Hilfe zur Selbsthilfe в Україні за фінансової підтримки Aktion Deutschland Hift. URL: https://urb.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Farmers_Help_Final_06.03.pdf.

7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
8. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.
9. Іщенко Я.П. Облікове забезпечення управління витратами у сільському господарстві. Монографія. Вінниця : Вид-во ПП «ТД «Едельвейс і К», 2011. 276 с.
10. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>.
11. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001. № 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01>.

REFERENCES:

1. Zdyrko, N. H., & Drymanova, L. M. (2022). Klasyfikatsiia ta otsinka produktsii lisivnytstva dlia potreb bukhhalterskoho obliku [Classification and assessment of forestry products for accounting purposes]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 11–12, 26–31. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.11—12.26> [in Ukrainian]. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. Retrieved from: <https://www.fao.org/home/en>.
2. Publichnyi zvit Holovy Derzhavnoho ahentstva lisovykh resursiv Ukrainy za 2022 [Public report of the Head of the State Forest Resources Agency of Ukraine for 2022]. Retrieved from: https://forest.gov.ua/storage/app/sites/8/publich_zvit/publichnii-zvit-za-2022.pdf.
3. Eurostat. Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/for_area/default/table?lang=en.
4. Ofitsiynyi sait Derzhavnoho ahentstva lisovykh resursiv Ukrainy [Official website of the State Agency of Forest Resources of Ukraine]. Retrieved from: <https://forest.gov.ua>.
5. Proekt FAO: Dorozhnia karta lisovoho hospodarstva Ukrainy [FAO Project: Forestry Road Map of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.openforest.org.ua/228808>.
6. Lisovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 3852-XII [Forest Code of Ukraine: Law of Ukraine № 3852-XII]. (January 21, 1994). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.
7. Zamula, I. V., Tanasiieva, M. M., & Shavurska, O. V. (2021). *Bukhhalterskyi oblik, analiz i audyt lisovykh resursiv i vytrat na yikh vidtvorennia ta vykorystannia* [Accounting, analysis and audit of forest resources and costs for their reproduction and use]. Zhytomyr: DU “Zhytomyrska politekhnik”. [in Ukrainian]
8. Ahroporadnyk «Pervynni dokumenty v ahrosektori» [Agricultural adviser “Primary documents in the agricultural sector”]. Retrieved from: <https://uteka.ua/ua/publication/grosbuhagro2021-38-pervynni-dokumenty-v-ahrosetori-170-agrosovetchik-pervichnye-dokumenty-v-agrosetore>.
9. Pro bukhhalterskyi oblik i finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy № 996-XIV [On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine № 996-XIV]. (July 16, 1999). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
10. Instruksiiia z vedennia elektronnoho obliku derevyny: Nakaz Ministerstva zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy № 621 [Instructions for keeping electronic records of wood: Order of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine № 621]. (September 27, 2021). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1343-21#Text>.
11. Storozhuk, T. M., & Druzhynska, N. S. (2015). Nederevni lisovi resursy [Non-timber forest resources]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and management*, 10, 260–263. Retrieved from: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/10-2015/58.pdf>.